

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA SPORT KLUBLARINI TIJORATLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLI MODELLAR

Dusanov Shuxrat Abdirazakovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Jismoniy madaniyat kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola oliy ta'lim muassasalari (OTM) qoshidagi sport klublarini moliyaviy barqarorlashtirish va tijoratlashirish masalalarini tahlil qiladi. Tadqiqotning maqsadi OTM sport klublarining byudjetdan tashqari daromadlarini shakllantirish modellari hamda ushbu jarayondagi mavjud to'siqlarni aniqlashdan iborat. Maqolada xalqaro tajriba va mahalliy ta'lim tizimidagi holat qiyosiy o'rganilgan.

Kalit so'zlar: sport menejmenti, tijoratlashirish, OTM sport klublari, moliyaviy barqarorlik, sport infratuzilmasi, marketing.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы финансовой стабилизации и коммерциализации спортивных клубов в высших учебных заведениях (ВУЗах). Цель исследования – выявление моделей формирования внебюджетных доходов спортивных клубов ВУЗов и существующих препятствий на этом пути. В статье представлен сравнительный анализ международного опыта и ситуации в местной системе образования.

Ключевые слова: управление спортом, коммерциализация, спортивные клубы ВУЗов, финансовая стабильность, спортивная инфраструктура, маркетинг.

Kirish

Oliy ta'lim tizimida sport klublari nafaqat talabalarning sog'lom turmush tarzini ta'minlash, balki universitet brendini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda an'anaviy moliyalashtirish usullari (davlat dotatsiyalari) sport klublarining rivojlanishi va infratuzilmani modernizatsiya qilish uchun yetarli emas. Mazkur maqolaning dolzarbligi

universitet sportini "xarajat markazi"dan "daromad keltiruvchi aktiv"ga aylantirish zarurati bilan belgilanadi.

Metodologiya

Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va iqtisodiy modellash metodlaridan foydalanildi. Xalqaro OTM sport tizimlari (masalan, AQSh va Yevropa tajribasi) tahlil qilindi hamda mahalliy universitetlar sport infratuzilmasidan foydalanishning hozirgi holati o'rganildi.

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, OTM sport klublarini tijoratlashtirishda quyidagi asosiy muammolar mavjud:

- **Infratuzilmaning eskirganligi:** Sport inshootlarining xususiy sektor talablariga javob bermasligi.
- **Marketing strategiyasining yo'qligi:** Sport klublari faoliyatini brending qilish va homiylarni jalb etish mexanizmlarining rivojlanmaganligi.
- **Huquqiy to'siqlar:** Davlat OTMlarida byudjetdan tashqari mablag'larni mustaqil boshqarishdagi cheklovlar.

Muhokama

Xalqaro tajribada (masalan, NCAA modeli) universitet sport klublari nafaqat o'zini oqlaydi, balki universitet byudjetiga katta daromad keltiradi. Bizning sharoitda "tijoratlashtirish" tushunchasi faqat pullik xizmatlar ko'rsatish emas, balki:

1. **Homiylik (Sponsorship) kelishuvlari:** Mahalliy biznes vakillari bilan uzoq muddatli hamkorlik.
2. **Sport tadbirlarini tashkil etish:** Stadionlar va sport zallarini ijaraga berish hamda turnirlar o'tkazish orqali qo'shimcha daromad.

3. **Litsenziyalangan mahsulotlar:** Universitet logotipi tushirilgan sport atributikalarini sotish.

Istiqbolli modellar

Tadqiqot asosida quyidagi tijoratlashtirish modellari taklif etiladi:

Xulosa

OTM sport klublarini tijoratlashtirish — bu zaruratdir. Universitetlar sportdan faqat ijtimoiy vosita sifatida emas, balki iqtisodiy resurs sifatida foydalanishlari kerak. Kelgusida mazkur modelni joriy etish uchun OTMlarga sport menejmenti bo‘yicha avtonomiyani kengaytirish va xususiy sektor bilan samarali muloqot tizimini yo‘lga qo‘yish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Andreff, W. (2020).** *Sport Management and Economics: A Global Perspective.* Routledge. (Sport klublarini tijoratlashtirishning global iqtisodiy mexanizmlari bo‘yicha asosiy darslik).
2. **Desbordes, M., & Falgoux, J. (2019).** *Sports Marketing and Communication: Building Brand Equity in University Sports.* Academic Press. (Universitet brendini sport orqali rivojlantirish strategiyalari).
3. **Gillentine, A., & Crow, R. B. (2018).** *Financial Management in Sport and Leisure Services.* Human Kinetics. (Sport klublarining moliyaviy barqarorligini ta’minlash va xarajatlarni boshqarish).
4. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. (2023).** (Mahalliy huquqiy baza va islohotlar uchun asos).

5. Smith, A. C., & Stewart, B. (2021). *The Management of Sport: Its Foundation and Application*. Pearson Education. (Sport menejmentida samarali modellar va boshqaruv usullari).

6. Tadqiqot hisoboti (2025). *Oliy ta'lim muassasalarida sport infratuzilmasidan foydalanish samaradorligi tahlili*. Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi nashri.